

Studia monetaria 17.5.2005: Pankkikriisi 1990-luvun Suomessa

**Liisa Halme
Rahoitustarkastus**

**RAHOITUSTARKASTUS
FINANSINSPEKTIONEN
FINANCIAL SUPERVISION**

Esityksen kulku

- **Kriisin syvyys**
- **Kriisin syitä**
- **Kriisin hoito**
- **Kriisin opetukset**
- **Tilanne tänään**

Pankkikriisit kansainvälisesti

- **IMF:n tutkimus:**
  - vuosina 1980-1995 133 maata läpikäynyt merkittäviä pankkisektorin ongelmia
  - 25 % kriiseistä sellaisia, että kustannukset > 10 % BKT:stä
- **Pohjoismaat:**
  - Suomi 8-10 %
  - Norja 3 %
  - Ruotsi 4-6 %

Pankkikriisin kustannukset % BKT:stä

• Argentiina	• 1980-1982	55 %
• Chile	• 1981-1983	32-41 %
• USA	• 1984-1991	2-5 %
• Norja	• 1987-1989	3-4 %
• Ruotsi	• 1990-1993	4-6 %
• Suomi	• 1991-1993	8-10 %
• Unkari	• 1991-1995	10-11 %
• Viro	• 1992-1994	1-2 %
• Indonesia	• 1992-1994	2 %
• Venezuela	• 1994-1995	13 %

Pankkikriisin syitä

- **Monitahoinen sekoitus**
  - makrotalouden epätasapainoa (bad luck)
  - epäsopivaa finanssi/rahopolitiikkaa ja lainsäädäntöregiimiä (bad policies)
  - pankkilähtöisiä ongelmia (bad banking)
- **Suomen erityisongelma: Neuvostoliiton kaupan romahdus**

Makrotalouden ongelmat

- **Kriisiä edelsi pitkä talouskasvu ja pääomanliikkeiden vapauttaminen**
  - Luotonanto kiihtyi, pääoman saatavuus ei ongelma
  - ”Suhteeton antolainauksen kasvu”
  - Hinnat nousivat, vakuudet eivät ongelma
- **Syvä talouden taantuma (myös kv talouden)**
  - BKT:n romahdus, Idänkaupan romahdus
  - työttömyyden ennätyskasvu
  - omaisuuserien hintojen romahdus

Lainsäädännön ja valvonnan ongelmat

- Lainsäädäntö ei sopeutunut ajoissa ohjaamaan vapautuneita markkinoita (sääntely 1970-luvulta)
- Kv vakavaraisuus- ja asiakasriskisäännökset lakiin vasta 1994 (10 vuotta myöhässä)
- Turvaverkko vahva (kattava talletussuoja)
- Pankkivalvonnan ongelmat

Pankkien kilpailu markkinaosuuksista

- Säästöpankkien strategiapäätös 1980-luvulla
- mukaan kilpailuun yritysasiakkaista

Antolainaus yritysasiakkaille kasvoi	Takaukset yritysrahoituksessa	Vakavaraisuus keinotekoisesti ylös
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rajat tulivat vastaan • likviditeetti • vakavaraisuus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ edullinen vakavaraisuusvaikutus ▪ ei likviditeettiin vaikutusta ↓ 	<p>Vakavaraisuus: alhainen alkutilanteessa ↓</p>
	<p>Valvojalla paineita myöntää takauslupia ↓</p>	<p>Valvojalla paineita myöntää arvonnkorotuslupia ↓</p>
	<p>Lakisääteinen raja tiukka (20%)</p> <ul style="list-style-type: none"> • käytännössä raja ylitettiin 	<p>90 % säästöpankkien pääomista arvonnkorotuksia</p>

Pankkien ongelmista

- **Kova kilpailu markkinoista, kun rahoituksen saatavuus ei ollut ongelma**
  - riskienhallinta puutteellista, vakuudet osin ilman turvamarginaaleja
  - antolainaus alueille, jossa heikko markkinatuntemus
  - takauspolitiikka väljää
- **Omistajaohjaus ja luotettava hallinto eivät toimineet kunnolla**

Yhteenvetoa syistä (prof. Llewellyn)

- Useimpien pankkikriisien laukaisijana makrotalouden ongelmat
- Tämä ei riittävä selittäjä
- Pankkien sisäinen riskienhallinta ja valvonta pettivät ja mahdollistivat epäterveen antolainauksen kasvun (erityisesti kiinteistötoimintaan)

Kriisinhoidon suurimmat ongelmat

- **Pankkien taloudellisen tilanteen arviointi**
  - erittäin syvä taantuma
  - osapuolten ylioptimistisuus
- **Kriisinhoidon organisaatio ja lainsäädäntö valmiiksi vaiheittain**
- **Vastuut epäselvät (omistajat, julkinen valta)**

Kriisinhoidon lähtökohdat

- **Laaja poliittinen sitoutuminen (turvasi poliittisen vakauden)**
- **Hallituksen rooli (tukipäätökset)**
- **Eduskunnan rooli (määrärahat ja ehdot)**
- **Pankkivaltuuston rooli (kriisinhoidon ehdot ja yleisvalvonta)**

Eduskunnan asettamat tuen yleiset ehdot

- **Tuki on vastikkeellista**
- **Tuen houkuttelevuus ja julkisten varojen sitoutuminen minimoidaan**
- **Omistajien taloudellinen vastuu**
- **Tuen kilpailuvääristymät minimoidaan**
- **Tuen ehtojen tulee mahdollistaa tarpeelliset rakennemuutokset ja edistää tehokkuutta**
- **Toiminnan tervehdyttämistä valvotaan**
- **Johdon palvelussuhteen ehtojen tulee olla kohtuullisia**

Eduskunnan asettamat ehdot

- **Velkaantuneiden kotitalouksien ja yritysten asemaa helpotetaan**
- **Erityistarkastukset tehtävä ja epäselvyydet tarvittaessa saatettava oikeuden arvioitavaksi**
- **Luottotappiot kirjattava yhdenmukaisesti**
- **Vähemmistöomistajia ei saa suosia**
- **Johto ja omistajat ensisijaisessa vastuussa tervehdyttämisestä**

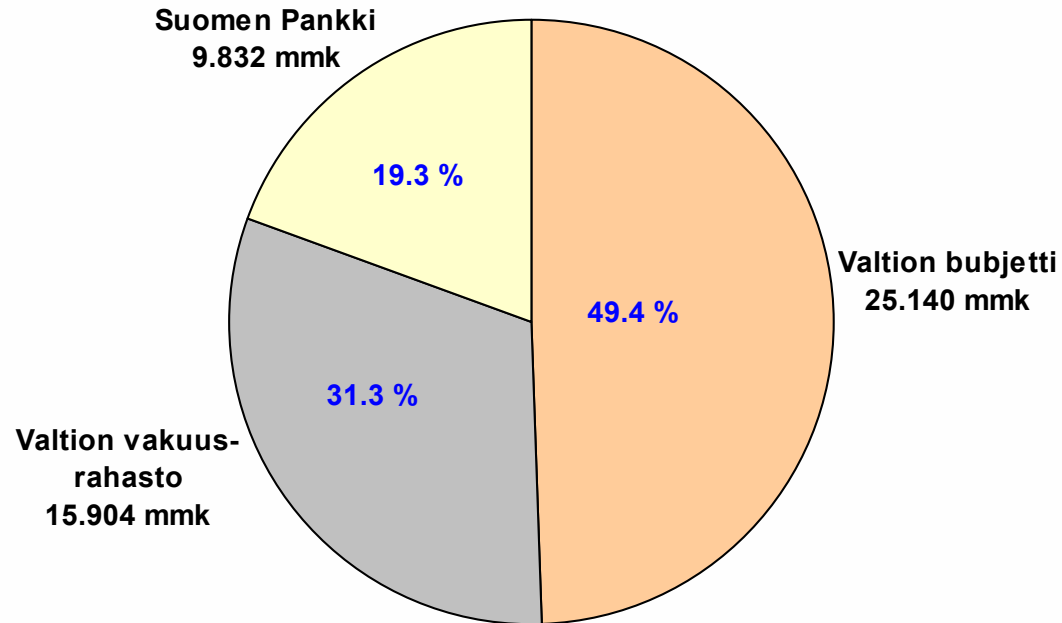

Kriisinhoidon keskeiset vaiheet

- **Keskuspankin tärkeä rooli alussa: SKOPin haltuunotto**
- **Yleinen pääomatuki pankkisektorille (10%)**
- **Julkinen tuki säästöpankkisektorille (90%)**
- **Pankkien omat tervehdyttämistoimet**
- **Kriisin lasku: vajaat 10 mrd €, 7-8 %/bkt**

Maksettu pankkituki per 6/95 (netto, Σ 50.876 mmk)

Kriisin opetukset

- **Terve pankkijärjestelmä tarvitsee tuekseen terveen toimintaympäristön ja vakaan talouden, mutta...**
- **Päävastuu on omistajilla ja johdolla**
  - **luotettava hallinto ja terveet menettelytavat**
  - **hyvä riskienhallinta, asiakkaan tunteminen**
  - **nopean kasvun ongelmien tiedostaminen**
  - **toimintojen läpinäkyvyys, julkistaminen**

Kriisin opetukset

- **Markkinoiden terveet pelisäännöt ja markkinakuri**
- **Julkinen valvonta tukee omistajien ja johdon sekä markkinoiden vastuuta**
  - **ennakoiva, riskiperusteinen valvonta**
  - **valvojan riittävä toimivalta**
  - **tehokkaat valtuudet**
    - **mahdollisuus puuttua ajoissa, nopeasti ja oikeasuhteisesti**
    - **mahdollisuus julkistaa annetut sanktiot**
- **valvoja ohjaa markkinoiden terveitä toimintatapoja**

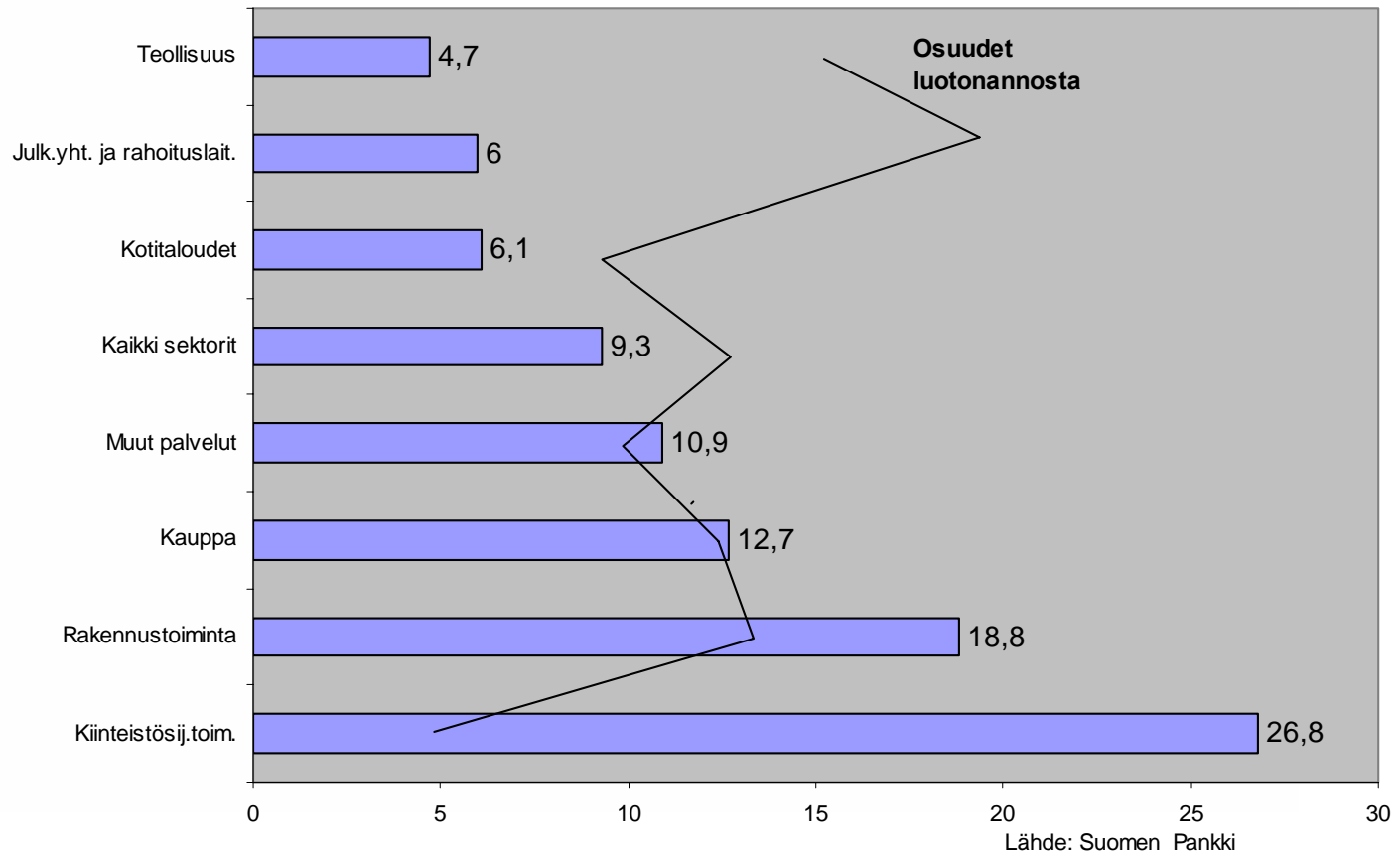

Tilanne tänään

- **EU on yksi markkina (tavoite)**
- **Talous tasapainottunut**
- **Pankkisektorin rakenne muuttunut**
- **Riskienhallinta erityisesti Basel II:n tullessa voimaan**
- **Korkomarginaalit 4.5-5.5 tasolta (1987-95)
3.5-2.5 tasolle (2001-04)**
- **Uusien luottojen korkomarginaalit 0.5-1.5 välillä (yritys, asunto)**
- **Järjestämättömät saamiset, % vastuista**
  - **1992: 9.3 % (kotitaloudet 6.1 %)**
  - **2004: 0.36 % (kotitaloudet 0.39 %)**
- **Luottotappiot, % vastuista**
  - **1992: 3.7 % (kotitaloudet 0.8 %)**
  - **2004: 0.16 % (kotitaloudet 0.09 %)**

Järjestämättömät saamiset 31.12.1992, osuus kaikista vastuista, %

Skenaarioiden kytkentä strategiaan

SKENAARIOT

- 1–Perusskenaario-Muutokset yleisten odotusten mukaiset
- 3-Konglomeraatit ja megaverkkopankit hallitsevat
  - 4-Pankkikeskeisestä markkinakeskeiseen rahoitusjärjestelmään
- 6-Laittomuudet vaarantavat luottamuksen markkinoiden toimintaan

Strategian taustalla oleva skenaariokombinaatio

Draiverit

- Kansainvälistyminen jatkuu
- Rahoitusmarkkinoiden tehokkuus paranee

Oletukset

- EU ja EMU laajenevat ja globalisaatio etenee
- Teknologian kehitys jatkuu ja verkottuminen etenee
- Rakennemuutokset jatkuvat osin yllätyksellisinä
- Kova kilpailu haastaa markkinoiden etiikan

Seuraukset

- EU:n laajeneminen haaste päätöksenteolle ja integraatiolle
- Kotivaltiovalvonta murtumassa – Isäntävaltiosta vakauden valvoja
- Suomesta isäntävaltio
  - kustannusten sopeutus
  - tehokkaan valvonnan turvaaminen – haaste
- Systeemiriski merkittävä
- Teknologiasta uusia soveltamisalueita ja riskejä (esim. Internetin romahtaminen)
- Valvojan oltava markkinakurin ja luotettavan hallinnon aktiivinen edistäjä
- Valvojan oltava tehokas sanktioiden käyttäjä
- Kriisien ennakointi ja kv.yhteistyö

Vaikutukset ja muutostarpeet

RISKIT
Kasvamassa

VALVOJAN ROOLI
Muuttumassa

VALVOJAN KANSALLISET
VAIKUTUS-
MAHDOLLISUUDET
Vähennemässä

MARKKINAKURI JA
LUOTETTAVA
HALLINTO
Merkitys kasvaa

KRIISINHALLINTA
Vaikeutuu

SISÄINEN TOIMINTATAPA
Haasteen alla